

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

משפטים

(חלק בא — שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלכות שיחות

שבוע פרשת משפטים, כא"כז שבט, ה'תשפ"ב (ב)

מוקדש לזכרון הרבנית הצדקנית
מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע
בקשר עם יום היארצייט־הילולא כ"ב שבט, ה'תשפ"ג
אשת נשיא דורנו כ"ק אדמו"ר זי"ע

ע"י

מנחם מענדל בן חנה שרה
חי' מושקא בת חנה בת'
רחל בת חי' מושקא
שיינא בת חי' מושקא
לוי בן חי' מושקא
שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

משפטים

כבודו וחדלת או בהמת נכרי ומשאו של ישראל וחדלת".

מען דאַרף אָבער פאַרשטיין דעם שינוי אין פירוש רש"י – וואָס אַנשטאַט דער דוגמא פון „(כהן ו)הי' בין הקברות" וואָס שטייט אין מכילתא, זאָגט ער „זקן ואינו לפי כבודו".

„זקן ואינו לפי כבודו" ווערט טאַקע געבראַכט אין ספרי (און גמרא) אָבער אויפן פסוק „לא תראה את שור אחיך גו' נדחים והתעלמת מהם גו'" – „פעמים שאתה מתעלם . . הי' כהן והוא בבית הקברות או שהי' זקן ואינו לפי כבודו כו' פטור" – איז תמוה:

הלמאי איז רש"י משמיט בפירושו די דוגמא (כהן והי' בין הקברות) וואָס ווערט געבראַכט אין מכילתא על אתר, און ברענגט דעם פאַל (זקן ואינו לפי כבודו) וואָס חז"ל זאָגן גאָר אַ אויף אַ צווייטן פסוק!?

אויך דאַרף מען פאַרשטיין:

(א) אין מכילתא קומט „חמור של גוי ומשאו של ישראל" אַלס דער ערשטער פאַל – אָבער רש"י איז משנה און ברענגט עס אַלס די צווייטע דוגמא?

א. אויפן פסוק „כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו" שטייט אין מכילתא: „פעמים שאתה חדל פעמים שאתה עזוב", און מ'ברענגט דאָרט צוויי דוגמאות ביי וועלכע „אתה חדל": (א) „(חמור של ישראל ומשאו של גוי עזוב תעזוב עמו) חמור של גוי ומשאו של ישראל וחדלת מעזוב לו". (ב) „הי' בין הקברות אל יטמא" – אויב די בהמה איז געווען „בין הקברות" טאָר אַ כהן זיך ניט מטמא זיין צוליב דעם.

אויך רש"י בפירושו על התורה ברענגט די דרשה

– נאָך דעם ווי ער איז מפרש דעם פסוק לפי פשוטו, אַז דער „פתרון" פון פסוק איז: „שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו, וחדלת מעזוב לו בתמי' עזוב תעזוב עמו"² (און ברענגט דערויף אַ דוגמא³ פון פסוק⁴: „כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני גו' לא תירא מהם") – איז רש"י ממשיך

„ומדרשו כך דרשו רבותינו כי תראה וחדלת פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר⁵, הא כיצד זקן ואינו לפי

רש"י בהתאם לפירושו לפנ"ז ש„עזיבה זו לשון עזרה".

(6) ב"מ ל, סע"א.

(7) תצא כב, א (הובא בפרש"י שם. וראה לקמן סעיף ג.) ועד"ז עה"פ (שם, ד) – גבי טעינה – „לא תראה את חמור גו' נופלים בדרך והתעלמת גו'" (ושתיקת רש"י שם יל"פ כי סומך על פירושו לפנ"ז).

(8) בגמ' (שם ע"ב) הובא הדין דכל בשלו פורק כו', משא"כ בוקן ואינו לפי כבודו כעובדא דר' ישמעאל ברבי יוסי. אבל לא הובא זה בפירוש הכתוב „וחדלת גו'" – פעמים שאתה חודל. וראה לקמן הערה 14, 17.

(1) פרשתנו כג, ה.

(2) נ"ל שכן צ"ל – כל זה בדיבור אחד (ולא כפי שנדפס בחומשים – התיבות „וחדלת מעזוב לו" ו„עזוב תעזוב עמו" באותיות גדולות), וכדמוכח ג"כ מהמשך לשון רש"י „כיוצא בו כו'". וראה גם ס' זכרון כאן.

(3) אחרי שמפרש ש„עזיבה זו לשון עזרה" – כי זהו ההכרח, וחדלת מעזוב לו" הוא ל' בתמי' (משא"כ אם נפרש עזיבה זו ככרוב המקומות).

(4) עקב ז, יזית.

(5) במכילתא „עזוב" (ע"ד לשון הפסוק). ושינה

תומאת כהן איז דאָ אַ ל"ת און אויך אַן עשה, און דערפאַר איז מובן מעצמו בפשטות אַז עס ווערט ניט נדחה דורך איין עשה (פון „עזוב תעזוב עמו")¹¹; ברענגט עס ניט רש"י¹², ווייל מען דאַרף ניט אַנקומען צום לימוד פון (דעם יתור הלשון) „וחדלת גוי".

[ע"ד ווי די גמרא' זאָגט לגבי דעם לימוד פון פסוק „והתעלמת" – „פעמים שאתה מתעלם" – אַז דעם לימוד דאַרף מען האָבן נאָר אויף צו ממעט זיין „זקן ואינו לפי כבודו", אָבער ניט לאפוקי „כהן והוא בבית הקברות" (ועד"ז – ניט בנוגע דעם פּאַל פון „היתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו")¹³].

אָבער מען קען בלאו הכי ניט אָננעמען אַז רש"י האַלט אַז דער פטור (פון ביידע פּאַלן) ווערט אָפּגעלערנט פון פסוק „וחדלת" (און דערפאַר ברענגט ער ניט דעם פּאַל פון „הי' בין הקברות")

– ווייל לפי זה איז שווער [ניט נאָר פאַרוואָס ברענגט רש"י די דוגמא פון „זקן ואינו לפי כבודו", וואָס ווערט ניט דערמאָנט אין מכילתא, נאָר נאָכמער]: ווי אַזוי קען מען פון איין יתור לשון („וחדלת גוי") אָפּלערנען צוויי באַ-

ב) פאַרוואָס זאָגט רש"י (ע"ד ווי אין מכילתא) אויך דעם „ופעמים שאתה עוזר"?

בשלמא אין מכילתא איז דער לשון מתאים היטב מיטן המשך הענין – ווי באַלד אַז דאָרט רעדט זיך וועגן ביידע אופנים הפכיים פון „חמור כו' משאו" (חמור של ישראל ומשאו של גוי" און „חמור של גוי ומשאו של ישראל"), דערפאַר איז „פעמים כו' פעמים שאתה עוזב"; אָבער רש"י ברענגט דאָך בלויז דעם אופן פון „בהמת נכרי כו' וחדלת" – איז וואָס פאַר אַן אָרט האָט דאָ צו זאָגן „ופעמים שאתה עוזר", וויבאַלד אַז ער רעדט ניט וועגן דעם בפירושו?

(און אויב ער מיינט אַז ס'איז דאָ אַ חיוב פון „עוזר" בכלל – איז דאָך דאָס מפורש אין פסוק „עזוב תעזוב". ועוד – ווי פּאַסט אויף דעם זאָגן „פעמים שאתה עוזר"!).

ב. דער טעם וואָס רש"י ברענגט ניט דעם פּאַל פון (מכילתא) „הי' בין הקברות", וואָלט מען לכאורה געקענט מבאר זיין:

דאָס וואָס אַ כהן טאָר זיך ניט מטמא זיין כדי צו מקיים זיין די מצות עשה פון „עזוב תעזוב עמו", איז ווייל¹⁰ ביי

9) וכפרש"י תצא הנ"ל שכותב רק „פעמים שאתה מתעלם וכו'" (אף שבספרי ובב"מ שם מוסיף „ופעמים שאי אתה מתעלם").

10) ראה ב"מ שם (סע"א) לענין השבת אבידה (ויתירה מזה בנדו"ד (פריקה) שיש רק עשה – ראה בארוכה במפרשים לב"מ שם).

אבל להעיר שמלשון המכילתא „יכול יטמא מפני שמ"ע קודמת לל"ת לכך נאמר וחדלת מעזוב" משמע, שאין הטעם משום דבטומאת כהן יש עשה ול"ת (וראה גם רע"ב עה"ת כאן), כ"א שזהו לימוד מ„וחדלת".

ובמלבי"ם כאן מפרש שזהו מה שמוסיף במכילתא „אל אביו הטמא" שאז יש גם העשה

דכיבוד אר"א והו"א דדחי עשה ול"ת דטומאה (וראה עד"ז זית רענן לילקוט כאן), אלא שבגמרא מטיק שגם על זה אין צריך קרא, כי העשה דכיבוד מלכתחילה אינה בשאמר לי לעבור על המצוה. ע"ש. ואכ"מ.

11) או כטעם הב' בגמ' שם (וברמב"ן שם הביא גירסא שרק טעם זה הובא בגמ'), ותו לא דחינו איסורא מקמי ממונא". וטעם זה הובא ברע"ב עה"ת כאן.

12) ואולי מטעם זה הביא במדרש לקח טוב כאן רק הדוגמא דחמור נכרי כו', והשמיט „הי' בין הקברות". וגם בפ' תצא (שם, א) השמיט דוגמא זו, אבל הביאה להלן שם (פסוק ד.) ואכ"מ.

13) שנלמד ממש"נ (ראה טו, ד) אפס כי לא יהי' בך אביון (ב"מ שם).

איז הדרא קושיא לדוכתה: פאָרוואָס ברענגט ניט רש"י דעם פּאָל פון מכילתא על אתר „הי' בין הקברות“¹⁹?

ג. וועט מען דאָס פּאַרשטיין בהקדים לכּבאר דעם טעם וואָס רש"י איז דאָ בכלל מפרט דוגמאות

ובפרט אַז בפּסוק „והתעלמת“ זאָגט רש"י „ורבותינו אמרו פעמים שאתה מתעלם וכו'“ – און טייטשט ניט אויס וואָס זיינען די „פעמים שאתה מתעלם“, נאָר באַנגונגט זיך מיט „וכו'“.

[און ס'איז אַ דוחק גדול צו זאָגן אַז בדברים פ' תצא – איז ער ניט מפרט דערפּאַר וואָס ער פּאַרלאָזט זיך אויף דעם וואָס ער ברענגט זיי אויף „וחדלת“ בפרשתנו אין חומש שמות!

ובפרט אַז: (א) דאָ רעדט זיך וועגן חיוב פּריקה, און דאָרט – וועגן השבת אבידה; (ב) דער צווייטער פּאָל אין רש"י דאָ – „בהמת נכרי ומשאו של ישראל“ – פּאַסט ניט ביי השבת אבידה (וואָרום פון „משאו של ישראל“ טאָר מען זיך ניט מתעלם זיין)].

מוז מען זאָגן, אַז וויבאַלד ענינו של פירוש רש"י על התורה איז נאָר בלויז צו מפרש זיין די כתובים, אָבער ניט צו לער-נען (פרטי) דינים, דערפּאַר ברענגט ער דאָרט נאָר דעם טייל פון דרשת חז"ל וואָס איז נוגע צום פירוש הכתוב „לא תראה והתעלמת – פעמים שאתה מתעלם“;

עפ"ז – היות אַז בפרשתנו איז רש"י אַ מפרט די דוגמאות פון „פעמים שאתה חודל“ – איז דערפּון גופא געדרונגען, אַז דאָ איז זייער פירוט נוגע ומוסיף אין הבנת פשט הכתוב פון „וחדלת גו'“.

זונדערע דינים (היתרים)¹⁴: (א) „זקן ואינו לפי כבודו“ – אַז דער חיוב פון פּריקה („לפרק המשא“¹⁵) איז ניט דוחה כבוד האדם; (ב) „בהמת נכרי כו' וחדלת“ – אַז חיוב פּריקה איז ניט פּאַרבונדן מיט צער בעלי חיים (וואָרום מצד צער בע"ח איז קיין נפק"מ ניט צו וועמען געהערט די בהמה)¹⁶?

מוז מען זאָגן, אַז כאָטש דער לימוד פון „וחדלת“ איז ניט דער מקור הפטור אויף ביידע פּאַלן¹⁷, פונדעסטוועגן ברענגט זיי רש"י צוזאַמען, ווייל סו"ס זיינען זיי ביידע אינעם כלל פון „פעמים שאתה חודל“¹⁸ –

14 (ראה ריטב"א לבי"מ לב, ב), שו"ת רדב"ז ח"ז סי' אלה תקמב (הועתק בשטמ"ק שם לג, א) – דלרבנן שס"ל צער בע"ח דאורייתא ובהמת נכרי כו' חייב בפריקה, למדין הפטור דזקן ואינו לפי כבודו גבי פריקה מ„וחדלת“ (ולר' יוסי הגלילי דס"ל צער בע"ח לאו דאורייתא ואצטריך קרא ללמד דבהמת נכרי כו' פטור, יליף זקן כו' גבי פריקה במכש"כ מאבידה).

15 לשון רש"י כאן.
16 כדאיתא בב"מ לב, ב) דברייתא זו שבהמת נכרי כו' וחדלת אתיא כר' יוסי הגלילי שס"ל צער בע"ח לאו דאורייתא. וראה רש"י ד"ה צער בע"ח שבת קכח, ב.

17 וי"ל שע"ד הפשט אצטריך קרא רק להפטור דבהמת נכרי כו', אבל זקן ואינו לפי כבודו ידעינן מסברא, דכיון דבשלו לא ה' פורק אינו מחויב בדחבירו (וראה רלב"ג כאן השרש הט'). ולהעיר שגם למ"ד צער בע"ח דאורייתא כתב הר"ן (בי"מ ל, ב) דזקן ואינו לפי כבודו פטור מסברא, דכיון דצער בע"ח הותר לתשמישם של בנ"א כש"כ לכבודם (וראה רע"ב עה"ת כאן: דעשה דמזמן . . לא דחי . . כבודו של זקן זה). וביראים סי' רסח, דנלמד מהשבת אבידה שבה מפורש זקן ואינו לפי כבודו פטור (וראה שו"ע אדה"ז חומ"מ הל' עוברי דרכים וצער בע"ח סעיף ה). וראה רדב"ז שבהערה 14. ואכ"מ.

18 ע"ד שבספרי ובי"מ שם הובאו ג' דוגמאות אף שהקרא לא איצטריך רק לזקן ואינו לפי כבודו, כנ"ל בפנים.

19 אף שצ"ל שרש"י מצא מדרש כזה, מ"מ אינו מובן למה שבק רש"י מכילתא על אתר ומביא מדרש בלתי מצוי.

ד. דער ביאור בזה:

דער עיקר שוועריקייט אין דעם פירוש הפשוט פון „כי תראה גו' וחדלת גו'“ איז (ניט נאָר מצד דעם לשון הכתוב, וואָס לויטן פירוש „וחדלת מעזוב לו – בתמי“ קומט אויס, אַז דער וואָרט „כי“ (וואָס איז „משמש בלשון דילמא“¹⁵) באַציט זיך ניט צו די ווערטער „תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו“ וואָס קומען גלייך נאָכן וואָרט „כי“, נאָר ערשט צו די וויטערדיי קע ווערטער „וחדלת גו'“ –

נאָר דער עיקר שוועריקייט איז אין

(תוכן):

דער טעם, בפשטות, פאָרוואָס דער פסוק דאַרף שולל זיין דעם קס"ד פון „וחדלת מעזוב לו“, איז ווייל דאָ רעדט זיך וועגן „חמור שונאך“²⁰; שטעלט זיך די שאלה: בדומה לזה שטייט אין דעם פסוק גלייך פאַר דעם: „כי תפגע שור אויבן גו' תועה“ – און דאָרט איז דער פסוק ניט מזהיר מיטן לשון „וחדלת מלהשיב לו“ (וכיו"ב) – איז תמוה, ממה נפשך:

אויב ס'איז נויטיק צו באַוואַרענען בשייכות צו אַן אויב ושונא, האָט עס דער פסוק געדאַרפט זאָגן ביים ערשטן מאָל וואו עס רעדט זיך וועגן אַזאַ פּאַל; און אויב מען דאַרף עס דאָרט ניט באַוואַרענען

– ווייל מאי קמ"ל? און ווי ביי אַלע אַנדערע ציווים פון תורה, שטייט ניט אַז אויב איינער וויל ניט פּאַלגן דעם ציווי – זאָגט מען אַז ער דאַרף יאָ פּאַלגן –

איז פאָרוואָס זאָגט עס דער פסוק בנדו"ד, ביים צווייטן מאָל?

דערפון נעמט רש"י אַרויס, אַז דער „וחדלת גו'“ קומט לערנען אַ דין וואָס איז שייך בלויז צו אונזער פסוק; און דעריבער קען זיך רש"י ניט באַנוגענען מיט זאָגן „ומדרשו . . פעמים שאתה חודל“, נאָר מוז ברענגען אויך די פּאַלן²¹ ווען „אתה חודל“ – וואָס דער (צוויי-טער) פּאַל „בהמת נכרי ומשאו של ישראל“ איז שייך נאָר אין אונזער פסוק, און ניט (אין פריערדיקן פסוק) ביי השבת אבידה כנ"ל – און דערפאַר שטייט „וחדלת גו'“ („פעמים שאתה חודל“) אין דעם פסוק דוקא.

עס בלייבט אָבער שווער (כנ"ל סעיף

א): פאָרוואָס ברענגט רש"י (אויך) „זקן ואינו לפי כבודו“?

ה. דער ביאור אין דעם:

מיט ברענגען דעם „מדרשו“ איז רש"י ניט אויסן צו זאָגן אַ צווייטן פירוש אין פסוק, נאָר אַז דאָס איז בהמשך צום ערשטן פירוש, דער דרש איז משלים (פאַרענטפערט אַ זייטיקע שוועריקייט אין) דעם פשט.

[און עפ"ז איז אויך פאַרשטאַנדיק וואָס רש"י איז מאַריך בלשונו: „ומדרשו כך דרשו רבותינו“ – און זאָגט ניט בקיצור (ווי אין רוב ערטער) „ומדרשו“:

דערמיט איז רש"י מדגיש, אַז דער פירוש פון „מדרש“ פאַר זיך איז רחוק פון פשוטו של מקרא (איז ניט קיין דרש הקרוב לפשט); ס'איז אַ באַזונדער ענין פון דרש „ומדרשו כך דרשו“, עס בלייבט אַ דרש.

21) משא"כ בפ' תצא, והתעלמת" אינו מחשבת האדם, כ"א הלאו – „לא תראה אותו שתתעלם“ (לשון רש"י שם).

20) כפי' הת"א (ועד"ז בתיב"ע) „וחדלת מעזוב לו“ – „תשבוק מה דבלבך עלוהי“.

בלויו אין אויטנאָם־פּאַלן – נאָר דער
חיוב פריקה איז מלכתחילה מצומצם
ומוגבל, „פעמים שאתה חודל ופעמים
שאתה עוזר” – דער „חודל” און דער
„עוזר” זיינען געטיילט כאילו אויף
גלייכע „פעמים”.

ובמילא איז פאַרשטאַנדיק אַז אַ
מענטש קען זיך דערביי לייכט מורה
היתר זיין ניט צו מקיים זיין דעם ציווי,

דעריבער איז תורה בפירושו שולל אַזאַ
הנחה – „וחדלת מעזוב לו (בתמי) עזוב
תעזוב עמו”.

עפ”ז איז פאַרשטאַנדיק פאַרוואָס
רש”י איז מקדים דעם פּאַל פון „זקן
ואינו לפי כבודו” צום פּאַל פון „בהמת
נכרי כו” – ווייל דער עיקר גורם צו
איינריידן זיך אַז דער היתר איז גילטיק
אויך אין זיין פּאַל קומט פון דעם פטור
ביי זקן ואינו לפי כבודו; משא”כ דער
פטור פון „בהמת נכרי כו” איז אַ טפל
טעם וסיוע אַז דער חיוב (בכלל) זאָל ניט
זיין חמור בעיניו.

און ס’איז אויך פאַרענטפערט
בפשטות פאַרוואָס רש”י ברענגט ניט
דעם פּאַל פון „הי בין הקברות” פון
דעם פּאַל קען מען ניט אַרויסדרינגען
קיין קולא אין דעם כללות החיוב
פריקה, ווייל: (א) דאָס איז אַ זעלטענע
מציאות (אַז אַ בהמה מיט אַ משא זאָל
זיך געפינען אין אַ בית הקברות; און
דער געפינער איז אַ כהן). (ב) ועיקר:
דער טעם הפטור איז פאַרבונדן מיטן
חומר פון טומאת כהן און ניט צוליב
דער קולא אין פריקה.

ז. דערמיט קומט אויך צו אַ תוספת
ביאור פאַרוואָס עס שטייט „וחדלת
גו” אין אונזער פסוק דוקא, און ניט
אין פריערדיקן פסוק ביי השבת אבידה
(אע”פ וואָס אויך ביי השבת אבידה איז

מען איז נאָר מצרף דעם „מדרשו”
צום פשט הכתוב, ד. ה. אַז מיט „וחדלת”
מיינט דער פסוק אויך צו מרחו זיין
„פעמים שאתה חודל”].

בסגנון אחר: דורך ברענגען דעם
מדרש אַז „פעמים שאתה חודל” – ווערט
רעכט די שאלה הנ”ל (ניט אין פשט
הפסוק, נאָר) פאַרוואָס דוקא דאָ מוז די
תורה שולל זיין דעם קס”ד „שמא תראה
. . וחדלת מעזוב לו” –

וויבאַלד אַז „פעמים שאתה חודל”,
קען אַ מענטשן אַ טעות האָבן (אַדער זיך
מורה היתר זיין), אַז אויך אין זיין פּאַל
איז ניט אַזוי האַרב אויב ער וועט חודל
זיין מעזוב לו²² (כדלקמן).

דעריבער איז דאָ דער פסוק שולל דאָס
מיט זאָגן „וחדלת גו” (בתמי) – נאָר
עזוב תעזוב עמו”.

ו. כדי צו פאַרשטיין פאַרוואָס זאָל
מען חושש זיין אַז די „פעמים” פון „אתה
חודל” זיינען עלול צו גורם זיין דעם
קס”ד הנ”ל – טייטשט רש”י אויס וואָס
די פּאַלן זיינען:

(א) „זקן ואינו לפי כבודו” – דער חיוב
פון פריקה ווערט נדחה אפילו צוליב
כבוד האדם (ועאכ”כ צוליב חלישות אין
כח האדם);

(ב) „בהמת נכרי ומשאו של ישראל” –
דערפון זעט מען, אַז מ’איז דאָ ניט אויסן
צו פאַרמיידן דעם צער פון דער בהמה.

און דאָס איז וואָס רש”י איז מקדים
„פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה
עוזר”: ס’איז ניט דער פשט אַז בכלל,
אין רוב פּאַלן, איז דאָ דער ציווי
„עזוב תעזוב” און דער היתר פון
„וחדלת” („פעמים שאתה חודל”) איז

(22) ראה ע”ד מלבי”ם ותו”ת כאן.

עמו" מיינט, אַז מען טאַר ניט (פאַרלאָזן און) ברעכן דעם גוף דורך תעניות וסיגופים, נאַר מען דאַרף אים מברר ומזכך זיין,

קען מען זאָגן, אַז דערפאַר ברענגט רש"י די צוויי אופנים דוקא „שאתה חודל" [(א) זקן ואינו לפי כבודו, (ב) בהמת נכרי ומשאו של ישראל] – ווייל זיי זיינען מרמז אויף די צוויי אופנים (וואָס ווערן געבראַכט אין אַלטן רבינ'ס שו"ע²⁷) ווען מען מעג יע פאַסטן – (א) תעניות של תשובה, (ב) תעניות כדי למרק נפשו לה';

ו"ל אַז זיי זיינען מתאים צו די צוויי אופנים אין אגרת התשובה: (1) ספ"א, (2) ר"פ שני.

תעניות של תשובה זיינען ווען עס רעדט זיך וועגן תשובה (אַדער – שלימותה) על חטאים. דעם אופן איז רש"י מרמז אין דעם פאַל פון „בהמת נכרי ומשאו של ישראל": ווען אַ איד זינדיקט, ח"ו – ווערט זיין גוף ונפש הבהמית אָפגעריסן פון קדושה און לפי שעה גייען זיי אַריבער תחת ממשלת הקליפה (ס'ווערט „בהמתו של נכרי") –

דער זעלבער דין – „פעמים שאתה מתעלם", כנ"ל):

ביי השבת אבידה פאַסט ניט צו זאָגן אַז מצד די פאַלן ווען „אתה מתעלם" וועט מען אָפּלערנען אַ הוראת היתר אויף מקיל זיין אין כללות מצוה זו – ווייל השבת אבידה, ע"ד הרוב, איז ניט פאַרבונדן מיט קיין גרויסער טירחא כו'.

– דער פסוק דאָ רעדט וועגן „כי תפגע שור . . חמורו תועה", וואָס חי נושא את עצמו, ואפילו בספר דברים²³ רעדט זיך וועגן „שמלתו . . (ל)כל אבידת אחיך", וואָס ביי זיי אַלע איז די השבה מערסטנס ניט קיין גרויסע טירחא²⁴.

משא"כ בנדו"ד, ביי פריקה, איז דאָס אַן אַרבעט וואָס איז תמיד פאַרבונדן מיט טירחא כו'; און וויבאַלד אַז אַ „זקן ואינו לפי כבודו" איז פטור, קען מען דערפון אַרויסנעמען אַ קולא אין כללות המצוה, כנ"ל.

ח. אין פירוש רש"י זיינען דאָך מרומז „נפלאות"²⁵ שבתורה:

ע"פ דעם פירוש הבעש"ט²⁶ אויף דעם פסוק, אַז „חמור" איז מרמז אויפן גוף („חומר שלך"), און „עזוב תעזוב

(23) תצא כב, ג.

(24) אבל י"ל שמשום זה לחוד אין טעם מספיק שלא לכתוב „וחדלת", מאחר שט"ס נקט הכתוב דוגמא ד„שור . . או חמורו" שהשבתם קשורה עם טירחא כו'.

ועפ"ז מובן הכרחו של רש"י לפרש ד„וחדלת" מלמד גם הפטור דבהמת נכרי כו' – אף שלפ"ז צ"ל שצער בע"ח לאו דאורייתא (כנ"ל ס"ב), וא"כ למה לא פ"י דחדלת בא ללמד דן הפטור דזקן כו' – כי מאחר שלא נאמר וחדלת בפסוק שלפנ"ז (גבי השבת אבידה), עכצ"ל שבא ללמד פטור השייך דן גבי פריקה, כנ"ל סו"ס ד.

(25) לשון השל"ה במס' שבועות שלו (קפא, א).

(26) היום יום כח שבט. תר שם טוב (קה"ת)

הוספות סי' טז.

ס'איז דאָך אָבער אפילו פושעי²⁸ ישראל מלאים מצות²⁹ כרמון – אַ משא

(27) חלק ח'י"מ הל' נזקי גוף ונפש סעיף ד.

(28) עירובין יט, א. חגיגה בטופה.

(29) ואף שהן אז בבחי' גלות בתוך הקליפות (תניא ספ"ט. וראה שם ספ"ז) ומוסיפין כח בהן כו' אין לו למנוע מלעסוק בהן (הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סו"ס ג'). ופשיטא שבמצות שחייב בהן – החיוב בתקפו גם אז, ובברכת „אשר קדשנו במצותיו וציוונו כו'". והרי בחז"י סופו לעשות תשובה ומוציא מהקליפות כל התומ"צ. עיי"ש.

ולהעיר אשר המצות פועלות גם קודם שעשה תשובה (מדסתים בש"ס שם) שלא ישלוט בהם אור

זיינען פאַר אים משלים דעם זיכוך הגוף וואָס ער האָט פאַרפעלט.

ועפ"ז איז מובן (בפנימיות הענינים) פאַרוואָס רש"י ברענגט ניט אַראָפּ דעם פּאַל פון „כהן ו'הי בין הקברות" – ווייל דער ענין פון דער דוגמא אין עבודה רוחנית איז „ע"ד ווי דער ענין פון „בהמת נכרי ומשאו של ישראל": די בהמה איז „בין הקברות" – דורך חטאים איז דער גוף ונפש הבהמת יורד אין „מקום המיתה והטומאה"³⁵, אָבער די נשמה פון אַ אידן איז אין דער בחינה פון „בת כהן"³⁶ – מחוץ ולמעלה פון מקום המיתה והטומאה, ווייל „גם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית", כנ"ל.

און רש"י קלייבט אויס דעם פּאַל פון זקן ואינו לפי כבודו דוקא – ווייל אין רוחניות איז נִסְיָאָ דִּי מְצִיאוֹת פון אמת'ן „הי בין הקברות": אויך אַ אידישער גוף איז אַ מְצִיאוֹת נְצִיחִית ביי וועלכער ס'איז ניט שייך קיין מיתה והפסד לגמרי; עס איז „מעשה ידי להתפאר"³⁷ און אין אים איז דאָ בחירת הקב"ה³⁸ וואָס קען ניט „פאַרפאַלן" ווערן ח"ו.

ער קען זיך בלויז געפינען ברשותו של נכרי, אָבער דאָס איז נאָר אַ שינוי (אין) רשות, אַז לפי שעה איז ער תחת רשותו, אָבער ניט קיין שינוי אין מהות הגוף – וואָרום אויך דעמאָלט איז דאָס

(35) לשון אדה"ז תניא פכ"ב (כו, ב).

(36) ראה הזר פרשתנו צה, א ואילך. אגה"ק

סי"ב (קיה, א).

(37) ראה משנה סנה' ר"פ חלק: כל ישראל כו' לעוה"ב כו' מעשה ידי להתפאר (והכוונה לתח"מ שהיא להגוף). וראה בארוכה תשובות וביאורים סי' ח* ושל"נ.

(38) תניא פמ"ט. וראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 84. ע"ש.

(* אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' קמב ואילך. המו"ל.

פון (מצות –) ישראל. ובפרט אַז די נשמה פון אַ אידן, איז „גם בשעת החטא היתה באמנה אתו ית"³⁰, זי בלייבט גאַנץ ביים אידן.

דאָקעגן די תעניות „למרק נפשו לה" זיינען נאָכדעם, כשעשה תשובה שלימה (כלשונו רפ"ב שם). [אָדער ער האָט מלכ-תחילה ניט געדאַרפט אָנקומען דערצו ווייל לא חטא ולא פגם כו'], נאָר ער וויל דערגרייכן „מירוק הנפש לה"³¹ ער זאָל זיין לרצון לפני ה' וכו', און עס קען זיין דורך דעם צווייטן קצה: ווען איינער איז אַריינגעטאַן אין איידעלע און רוחניות'דיקע ענינים, און דערפאַר פאַרנעמט ער זיך ניט (אַזויפיל) מיט דער עבודה פון בירור וזיכוך הגוף, קען זיין גוף פאַרבלייבן אין אַ געוויסן מצב פון חומריות וגסות וואָס פועלט אויך אַ גסות עכ"פּ אַ ניט שלימות במירוק הנפש³² – דערפאַר דאַרף ער האָבן תעניות וואָס זיי טוען אויף אַ מירוק וזיכוך הגוף והנפש.

און דאָס איז רש"י מרמז מיטן פּאַל פון „זקן ואינו לפי כבודו": דאָס זיינען די תעניות פון דעם וואָס איז אַ „זקן" – זה שקנה חכמה³³ – דערפאַר איז ביי אים די התעסקות אין בירור וזיכוך גופו („חמור") אַן ענין פון „אינו לפי כבודו", ס'איז אַ ירידה לגבי זיין כבוד (ומעלתו)³⁴ (הרוחנית); און די תעניות למרק נפשו

של גהינם והן „חומר" לגבי מזבח הזהב. – ולהעיר אשר שינוי החוזה בברייתו (כשיעשה תשובה) מלכתחילה אינו קונה (ראה סוכה ב, ל. ב"ק צו, ב).

(30) תניא ספכ"ד.

(31) אגה"ת רפ"ד.

(32) ע"ד הפי' בגסות ר' – שהרוחניות היא בבחי'

גסות ועביות (לקו"ת לר"ה סב, א).

(33) קידושין לב, ב. תוי"כ ורש"י קדושים יט, לב.

(34) להעיר משו"ע אדה"ז שם ה' מציאה

ופקדון סעיף לו ובקו"א סק"ז שם.

אגרת התשובה⁴² א הוראה ברורה, אַז „בדורותינו אלה” טאַר מען ניט מרבה זיין בתעניות אפילו תעניות של תשובה, נאָר מען זאָל פודה זיין די תעניות מיט צדקה;

און וויבאַלד אַז די חלישות הדור איז ניט מצד דער אייגענער בחירה, נאָר ווייל אזוי האָט דער אויבערשטער באַ-שאַפן דעם דור, איז זיכער, אַז אויך דורך דעם אופן העבודה ווי אַנגעוויזן דורכ'ן בעש"ט און אַלטן רבי'ן פעלט ח"ו גאָר-ניט אין דעם תיקון החסרון וואָס מ'זאָלט געהאַט דורך תעניות וסיגופים⁴³,

בדורנו זה איז געגעבן געוואָרן דער כח צו קענען מתקן זיין ענינים בלתי רצויים אין אַן אופן וואָס איז ניט פאַר-בונדן מיט צער ודאגה, נאָר דוקא מתוך שמחה וטוב לבב.

(משיחת ש"פ משפטים תשכ"ו)

42 פ"ג. וראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 531 ואילך ש"ל שהחידוש בתורת הבעש"ט הנ"ל – שלכאורה ה"ז פסק הלכה שאסור לצער הגוף (שו"ע אדה"ז שם) – שגם באופנים הנ"ל שבשו"ע שמותר להתענות, הנה בדורות הללו ניתן הכח לפעול ענין התשובה ומירוק הנפש באופן של שמירת בריאות הגוף כו'. ע"ש.

ואולי י"ל שזהו טעמו של אדה"ז באגה"ת שם, שאסר להרבות בתעניות של תשובה (אף שבשו"ע שם התיר גם במי שאינו יכול להתענות), כי מכיון שבדורות הללו אפשר בלאו הכי שוב אסור לצער גופו.

43 ראה בכ"ז לקוטי ביאורים לתניא (להר"י קאָרף) ח"ב ע' צב ואילך (אגה"ת עם ליקוט פירושים כו' קה"ת) ע' קלו ואילך). וראה שם (ע' צו ואילך. אגה"ת הנ"ל ע' קמא ואילך) טעם החילוק בין דורות הראשונים ודורות האחרונים. ע"ש. וראה הערה הקודמת. סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 184 ואילך.

אַ אידישער גוף. אַז דער עצם הגוף פון אַ אידן זאָל זיך ברוחניות געפינען ממש אין אַ „בית הקברות” (מיתה רוחנית) – דאָס קען מען ניט זאָגן!

וע"ד ההלכה³⁹ – אַז אַ איד וואָס (אויך) תורה זאָגט אַז „נמכר לנכרי” איז דעמאָלט גופא איז ער איינער פון „לי בנ"י עבדים, עבדי הם, שטרי קודם”.

ט. און דאָס איז אויך דער ביאור ע"פ פנימיות הענינים אין די צוויי פירושים וואָס רש"י זאָגט דאָ אין פסוק:

לויט פשוטו איז „וחדלת מעזוב לו” אַ תמי: אַ איד וואָס איז ישר הולך, ווי האלקים עשה את האדם ישר⁴⁰, און דינט דעם אויבערשטן ע"פ סדר התורה – זאָגט דער פסוק „וחדלת מעזוב לו – בתמי”: עס טאַר ניט זיין קיין ענין פון סיגופים ותעניות וואָס ברעכט דעם גוף, נאָר מען דאַרף זיך פאַרנעמען מיטן גוף אויף אים מברר זיין און מזכך זיין, כתורת הבעש"ט הנ"ל.

דערנאָך קומט „ומדרשו” – וואָס באַ-וואָרנט אויך אַזעלכע וואָס חטאו ופגמו, אַדער עכ"פ ניט געגאַנגען אין דעם דרך הישר – ובמילא ווערט די מציאות פון „פעמים שאתה חודל”, כנ"ל.

אעפ"כ, ניט געקוקט אויף הנ"ל אַז צוליב ענין התשובה מעג מען פאַסטן, און „אפילו מי שאינו יכול להתענות”⁴¹ – זאָגט דער אַלטער רבי אין

39 ס"פ בהר ובתו"כ שם.

40 קהלת ז, כט.

41 לשון אדה"ז הל' נזקי גוף כו' שם.

